

отсутствие каких-либо формализованных ограничений на использование этого способа защиты субъективного права и законного интереса. При этом право на судебную защиту гарантируется не только гражданам Республики Казахстан, но также иностранцам и не имеющим гражданства лицам. Указание на защиту прав человека и гражданина отражает стремление восстановить те общечеловеческие ценности, которые не зависят от принадлежности к государству [2], являются естественными, принадлежащими человеку от рождения.

Государственная защита этих прав и свобод состоит в невмешательстве государства в их свободную реализацию и ограждении от иного постороннего вмешательства. Независимость частной жизни от любого незаконного вмешательства, создавая условия для развития и самореализации личности, становится нравственной основой многих уголовно-правовых и иных запретов и предметом судебной защиты. Отметим, что судебная защита распространяется на все без исключения права и свободы, принадлежащие индивиду, как в силу прямого указания Конституции Республики Казахстан и иных законов, так и не имеющие нормативного закрепления, но не противоречащие закону. Предметом судебной защиты является не только материальные, но и процессуальные права. Являясь способом обеспечения правового статуса личности, процессуальные права сами включаются в правовой статус и нуждаются в защите в случае их нарушения или ущемления. Поскольку такие нарушения достаточно распространены, восстановление процессуальных прав (например, права на подачу иска в случае пропуска срока исковой давности) занимает важное место в судебной защите. Следует признать, что защите подлежат и права граждан, сопровождающие выполнение налагаемых на них государством обязанностей и мер ответственности. Таковым является право на разумность и пропорциональность применяемой за правонарушение ответственности.

Все вышесказанное позволяет считать судебную защиту наиболее эффективным средством государственной защиты. Обеспечение прав граждан посредством различных форм осуществления правосудия приобретает все большее распространение на практике. Провозгласив право граждан на судебную защиту, Конституция Республики Казахстан предоставила каждому возможность добиваться восстановления справедливости, независимо от того, в какой сфере общественной жизни произошло нарушение его прав и свобод. Сегодня, когда Казахстану удалось достичь впечатляющих результатов в экономической сфере, необходимо обеспечить правовую гарантированность этого успеха, реальную и эффективную защиту судами прав и свобод личности, в том числе предпринимателей, сформировать в общественном сознании убеждения о главенствующей роли судебной власти в правовом государстве, к построению которого мы стремимся [3].

В заключение хотелось бы подчеркнуть, что судьями везде и во все времена были элитарные люди с высокой культурой, профессионалы с непререкаемым авторитетом, сопряженным с безупречным знанием законов и норм, регулирующих различные правоотношения в жизни. Во всем цивилизованном мире суды представляют собой воплощение справедливости и милости. Такое представление должно быть сформировано и в современном казахстанском обществе.

1 Сухарев А.Я. С жалобой в Страсбурге // Российская газета. – М., 1998. – № 225.

2 Лукашева Е.А. Правовой статус: понятие и структура / Общая теория прав человека. – М.: Норма, 1999. – С.31-34.

3 Зиманов С.З. Быть олицетворением добра и справедливости // Зангер. – 2001. – № 1.

In this paper the author considers the features of the judicial protection of human rights, which allows the court to believe the most effective human rights body

Ж.Б. Умбетбаева

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТТІҢ ҚАЛЫПТАСУ ТАРИХЫ

Мемлекеттік қызмет мемлекеттің негізгі институттарының бірі болып табылады және өзінің табиғаты бойынша терең тарихқа ие.

«Қазақстан – 2030. Барлық Қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы» атты Президентіміздің Қазақстан халқына Жолдауында елбасымыз мемлекеттік қызметтің жаңа заңнамалық және институционалдық базасы құрылуы тиіс мемлекеттік қызмет

жүйесін жетілдірудің негізгі бағыттарын анықтады. Осыған байланысты мемлекеттік қызметтің әртүрлі аспектілерінің құрылуы мен қызмет етуін анықтау тек мемлекеттік басқару аясындағы мамандарға ғана емес, сонымен қатар білімді адамдардың кең ауқымына да қажет болып отыр.

Шүбәсіз, Қазақстанда, кез келген өзге мемлекеттегі сияқты, әлемдік тәжірибеге негізделсе де, айрықша белгілері мен құрылымы бар мемлекеттік қызметтің өзіндік моделі әрекет етуде. Бұл бірінші кезекте еліміздің тарихи тәжірибесімен, ұлттық дәстүрлерімен, мемлекетімізде әрекет етуші құқықтық жүйемен және т.б. байланысты. Осыған орай мемлекеттік қызметтің ғылыми-теоретикалық түсінігі, сонымен қатар республикамызда бүгінгі таңда қалыптасқан ғылыми және құқықтық жүйеге сәйкес осы түсініктің мазмұны үлкен қызығушылық тудырады. Бірақ мемлекеттік қызмет түсінігін тек Қазақстандағы бар арнайы нормативтік құқықтық базаның негізінде ғана зерттеу, менің ойымша, дұрыс емес. Мәселені толығымен ұғыну үшін оның қалыптасуы мен дамуының тарихын, мемлекеттік қызметтің бар болмысын көрсету маңызды болып табылады [1, 3 б.].

Жалпы, мемлекеттік қызметті екі түрлі жолмен қарастырған жөн: ғылыми-теоретикалық және мемлекеттік-қызметтік құқықтық қатынастардың нормативтік құқықтық реттелуінің тәжірибесі тұрғысынан. Сәйкесінше, теория бойынша мемлекеттік қызметті қоғамдық, саяси, әлеуметтік, құқықтық және ұйымдастырушылық аспектілерінде қарастыруға болады.

Мемлекеттік қызмет «қоғамдық категория ретінде – мемлекеттік ұйымдарда қызмет атқаратын тұлғалардың мемлекет тапсырмасымен қоғамдық пайдалы қызметті кәсіби жүзеге асыруы» болып табылады.

Саяси аспектіде ол мынаны білдіреді: «мемлекеттік саясатты іске асыру, қоғамда және мемлекетте барлық саяси күштермен жасалған мемлекеттік-саяси мақсаттар мен міндеттерге жету бойынша қызмет».

Әлеуметтік аспект – «бұл мағынада мемлекеттік қызметтің нәтижелілігінің, тәжірибенің және оның қызмет етуінің мәселелерінің көріну дәрежесі маңызды болып табылады».

Құқықтық мағынада мемлекеттік қызмет – мемлекеттік-қызметтік қатынастарды, сонымен қатар, мемлекеттік қызметтің міндеттерін, шектеулерін, ынталандыруды, жауапкершілігін, кіру тәртібі мен өткеруді, тоқтатылуын және өзге де құқықтық мәселелерді анықтайтын құқықтық нормалардың жүйесін білдіретін институт ретінде үлкен қызығушылық тудырады. Осыған байланысты «мемлекеттік қызмет – әртүрлі құқық салаларының нормаларынан тұратын және өзіне көптеген кішігірім институттарды қосатын кешенді құқықтық институт» екендігін атап өткен жөн.

Ал ұйымдастырушылық аспектіде мемлекеттік қызмет мемлекеттік аппараттың қызмет етуі, оның қызметінің ұйымдастырушылық және іс жүргізушілік негіздері тұрғысынан қарастырылады [2, 115-116 бб.].

Осылайша, мемлекеттік қызметті ғылыми танымның әр түрлі жақтарынан қарастыруға болады, яғни, мемлекеттік қызмет «кең» және «тар» мағыналарда қарастырылады.

«Кең» мағынадағы мемлекеттік қызмет – мемлекеттік органдарды басқару қызметін, сонымен қатар мемлекеттік органдардың аппаратында, заң шығарушы, атқарушы және сот билігі органдарын қоса алғанда, тұрақты немесе уақытша қызмет атқаратын, мемлекеттік бюджет қаражатынан қаржыландырылатын барлық тұлғалардың тәжірибелік қызметтерін жүзеге асыруы болып табылады. Мәселен, А.П. Алехин мен Ю.М. Козлов «кең» мағынадағы мемлекеттік қызметті мемлекеттік ұйымдардағы: мемлекеттік билік органдарындағы, мекемелердегі, кәсіпорындардағы, өзге ұйымдардағы қызметкерлердің өз міндеттерін жүзеге асыруы ретінде анықтайды. Ал «тар» мағынадағы мемлекеттік қызмет – қызметкерлердің өз міндеттерін тек қана мемлекеттік органдарда жүзеге асыруы болып табылады [3, 135-137 бб.].

Республикамыздағы мемлекеттік қызметті де көптеген басқа елдердегі сияқты, «кең» және «тар» мағыналарда қарастырамыз. Яғни, «кең» мағынадағы мемлекеттік қызмет – мемлекеттік органдарды басқару қызметін, сонымен қатар мемлекеттік органдардың аппаратында, заң шығарушы, атқарушы және сот билігі органдарын қоса алғанда, тұрақты немесе уақытша қызмет атқаратын, мемлекеттік бюджет қаражатынан қаржыландырылатын барлық тұлғалардың тәжірибелік қызметтерін жүзеге асыруы болып табылады. Бұл жағдайда мемлекеттік қызмет болып табылмайтындар: жеке меншіктегі емес, мемлекеттік болып табылатын білім беру мекемелерінің, денсаулық сақтау мекемелерінің, ғылым, мәдениет, пошта-телеграф байланысының, полиция және өзге де мекемелердің жұмысшыларының қызметі. Ал «тар» мағынадағы мемлекеттік қызмет – қызметкерлердің өз міндеттерін тек қана мемлекеттік органдарда жүзеге асыруы болып табылады. Яғни, «тар» мағынада оған тек орталық және жергілікті деңгейдегі мемлекеттік биліктің атқарушы органдарының саяси, әкімшілік

қызметшілері, сондай-ақ Парламенттің, Президент Әкімшілігінің кейбір қызметшілері ғана кіреді [4, 6-8 бб.].

Сонымен, 1999 жылғы 23 шілдедегі №453-І «Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес, мемлекеттік қызмет туралы заңдар Конституциядан, мемлекеттік қызмет туралы заңнан және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерден тұрады. Осылайша, Заңмен және оған сәйкес қабылданған заңға тәуелді актілермен Қазақстандағы бірқатар ерекшеліктерімен сипатталатын «тар» мағынадағы мемлекеттік қызметтің моделі анықталады.

Заңға сәйкес, Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызмет дегеніміз – мемлекеттік биліктің міндеттері мен функцияларын іске асыруға бағытталған лауазымдық өкілеттіктерді атқару жөніндегі мемлекеттік қызметшілердің мемлекеттік органдардағы қызметі болып табылады [5].

Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызметтің заңнамалық түсінігі оны мемлекеттік органдардағы, негізінен, биліктің үш тармағы: заң шығарушы, атқарушы және сот органдарындағы қызметшілердің кәсіби қызметі ретінде «тар» мағынада қарастырады.

Жалпы, мемлекеттік қызмет – мемлекетпен, сәйкесінше, оның міндеттерімен, қоғам өміріндегі рөлімен және орнымен тығыз байланысты күрделі мемлекеттік-құқықтық категория болып табылады. Мемлекеттік қызмет институтының күрделілігі мен көпжақтылығы ғалым-құқықтанушылардың, мемлекеттік құрылымдардың тәжірибе жұмыскерлерінің көңілдерін айтарлықтай маңызды аудартады. Бүгінгі таңда мемлекеттік қызмет мәселелері барлық посткеңестік республикаларда заңнамалық реттеу тапқан. Танытылған қызығушылықтың мұндай кең ауқымы бірқатар факторларға байланысты. Біріншіден, егеменді мемлекеттің құрылуының алғашқы кезеңі мемлекеттік органдардың мәнін, мемлекет қызметінің нысандарының және мемлекеттің функцияларының сәйкестілігін анықтау болып табылады. Екіншіден, мемлекеттің негізгі міндеттері мен қызметтерін орындау үшін органдардың жүйесі ретінде мемлекеттік аппараттың ұйымдастырылуын нақтылау талап етіледі. Үшіншіден, мемлекеттік қызмет мемлекеттік ұйымдастырылудың шеңберінде өзіндік ұйымдастырылу-құқықтық институтты құрай отырып, сәйкесінше, нормативтік-құқықтық реттелуді талап етеді. Бұл құқықтық институтпен реттелетін қоғамдық қатынастар айтарлықтай көлемді және мазмұны бойынша әр алуан, себебі жалпы, сондай-ақ жеке нақты мемлекеттік-құқықтық қатынаста мемлекет қызметтері көрініс табады және тәжірибеде іске асырылады.

Біздің республикамыздағы мемлекеттік қызметтің құқықтық реттелу тұжырымдамасының қалыптасуының айтарлықтай қиын және кезеңді жолы бар.

Бірінші кезеңде республикадағы мемлекеттік қызметтің ұйымдастырылуының мәселелері кеңестік заңнамамен реттелді. Кеңестік кезеңнің негізгі сипатты белгісі болып мемлекеттік қызмет туралы бірыңғай кеңестік заңнаманың болмағандығы табылады. Алайда, кеңестік дәуірде мемлекеттік қызмет мәселелері құқықтық реттелмеді деу, әрине, әділетсіз болар еді. Мемлекеттік қызмет туралы бірыңғай кеңестік заң болмағанымен, КСРО-дағы мемлекеттік қызмет реттелген көптеген ведомстволық сипаттағы нормативтік құқықтық актілер болды [1, 53 б.]. Бірақ бұл актілер жүйелендірілмеген және жекеленген сипатта болды. Сондықтан кеңестік дәуірінің заң әдебиеттерінде кеңестік мемлекеттік қызметтің міндеттері мен негізгі қағидалары, лауазымның құқықтық жағдайы, мемлекеттік қызметшінің негізгі құқықтары мен міндеттері, мемлекеттік қызметшілерді көтермелеу шаралары, олардың қызметтік теріс қылықтары үшін жауапкершілігі, мемлекеттік қызметті тоқтатудың негіздері мен тәртібі тәрізді нақты сұрақтар өз шешімін және бекімін табуы тиіс мемлекеттік қызмет туралы заңнамалық актіні қабылдау қажеттілігі жайлы ойлар бірнеше рет айтылған болатын [6, 38 б.]. Бірақ жоғарыда аталғандай, кеңестік кезеңде мемлекеттік қызмет туралы өзіндік заңнамалық акт қабылданған жоқ, ал бұл саламен байланысты көптеген қатынастар жалпыкеңестік және республикалық еңбек құқығы нормаларымен және көптеген жалпыкеңестік және республикалық маңыздағы ведомстволық нормативтік заңға тәуелді актілерімен реттелді.

Екінші кезең – Қазақстанда мемлекеттік қызметтің құқықтық негіздерінің қалыптасуының жаңа кезеңі, ол егемендікті алумен басталды. Яғни, 1996 жылы 1 қаңтарда Қазақстан Республикасы Президентінің «Мемлекеттік қызмет туралы» заң күші бар Жарлығы күшіне енді. Бұл Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызметтің ұйымдастырылуының негіздері анықталған, мемлекеттік қызметшілердің құқықтық жағдайы бекітілген алғашқы нормативтік құқықтық акт болды.

Заң күші бар Президент Жарлығы мемлекеттік қызмет саласындағы қатынастарды құқықтық реттеуде үлкен маңызға ие болды. Қазақстан Республикасының заң шығарушылық тәжірибесінде

тұңғыш рет мемлекеттік қызметтің қағидалары анықталды, оның ішінде мемлекет мүдделерінің алдында азаматтардың құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделерінің басымдығы қағидасы негізгілердің бірі деп танылды. Жарлыққа сәйкес, мемлекеттік қызмет дегеніміз – мемлекеттің міндеттері мен функцияларын іске асыруға және мемлекеттік басқаруды жүзеге асыруға бағытталған мемлекеттік органдар мен олардың аппараттарындағы азаматтардың кәсіби қызметі болып табылады. Бұл нормативтік құқықтық актіде мемлекеттік қызметшілердің негізгі құқықтары мен міндеттерімен қатар, мемлекеттік қызметте болумен байланысты шектеулер шеңбері бар мемлекеттік қызметшілердің құқықтық жағдайына ерекше көңіл бөлінді. Яғни, заңнамаға сәйкес мемлекеттік қызметшінің депутат болуға, кәсіпкерлік қызметпен айналысуға, жеке мақсаттарына мемлекеттік мүлік пен қызметтік ақпаратты пайдалануға, ереуілдерді қоса алғанда, мемлекеттік органдардың қалыпты жұмыс істеуіне және қызметтік міндеттерді орындауға кедергі келтіретін әрекеттерге қатысуға, үшінші тұлғалардың істері бойынша өзі қызмет істейтін не өзіне тікелей бағынысты немесе өзінің бақылауындағы мемлекеттік органда өкіл болуға; лауазымдық өкілеттіктерін орындауға байланысты азаматтар мен заңды тұлғалар көрсететін қызметті жеке мақсатына пайдалануға құқығы жоқ.

Мемлекеттік қызмет туралы қолданыстағы заңмен салыстырмалы талдау жасайтын болсақ, Жарлықтың 13бабының нормасымен салыстырғанда, жаңа заңда бұл норманың кейбір ережелері нақтырақ және айқын көрініс тапқанын атап өткен жөн. Мәселен, қолданыстағы заңның нормаларына сәйкес, мемлекеттік қызметке белгіленген тәртіппен әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп танылған тұлғалар, мемлекеттік қызметке кірер алдында үш жыл ішінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылығы үшін тәртіптік жауапкершілікке тартылған тұлғалар, сонымен қатар мемлекеттік қызметке кірер алдында бір жыл ішінде қасақана құқық бұзушылығы үшін сот тәртібімен әкімшілік жаза қолданылған тұлғалар қабылданбайды. Заңнамамен мемлекеттік қызметке қабылдаудан бас тартуға өзге де негіздер қарастырылған.

Бірінші нормативтік актіге оралатын болсақ, мемлекеттік қызмет туралы Жарлықпен органның ұйымдастырушылық-құқықтық деңгейіне, нақты лауазымның ауқымы мен өкілеттіктерінің сипатына байланысты, Премьер-Министр лауазымынан бастап, селолық және ауылдық атқарушы органдардың мамандарымен аяқталатын, мемлекеттік қызметшілер лауазымдарының сегіз санаты анықталғанын атап өтуіміз керек. Мемлекеттік қызметшілер лауазымдарының сәйкес классификациясы мемлекеттік органның құрылымындағы нақты лауазымның мақсаты мен орнын анықтау үшін жасалған болатын.

Мемлекеттік қызмет туралы бірінші нормативтік құқықтық актінің сөзсіз жағымды жақтарының бірі болып оған сәйкес бұрын аз қолданылған іріктеу әдісі – мемлекеттік қызметтің бос лауазымына орналасуға конкурсты енгізу табылды (мемлекет лауазымдарының санаттарына). Мемлекеттік қызметтің бос лауазымына орналасуға конкурсты жаппай енгізу азаматтардың мемлекеттік қызметке теңдей қол жеткізу құқығы – конституциялық нормасын іске асыруға байланысты маңызды қадам болып табылады.

Сонымен қатар, мемлекеттік қызметшілердің иеленіп отырған лауазымына және қызметтік перспективасына сәйкестігін анықтау үшін, олардың кәсіби дайындығының деңгейін бағалау үшін алғаш рет заңшығарушылық деңгейде мемлекеттік қызметшілерді аттестаттау институты енгізілді.

Неғұрлым толық құқықтық реттелуге мемлекеттік қызметті тоқтатудың негіздері, мемлекеттік қызметшілерді әлеуметтік қорғау шаралары, мемлекеттік қызметшілерді зейнетақымен қамтамасыз ету мәселелері және т.б. сияқты мемлекеттік қызметті маңызы зор құраушылар ұшырады.

«Мемлекеттік қызмет туралы» заң күші бар Президент Жарлығының – алғашқы республикалық нормативтік құқықтық актінің жоғарыда аталған артықшылықтарымен қатар, тәжірибе оның кемшіліктерін де көрсетіп берді. Ең алдымен Жарлықтың нормалары лауазымды және өзге де тұлғалардың неғұрлым аз шеңберіне таралды. Басқа лауазымды тұлғалардың құқықтық мәртебесі бірнеше нормативтік актілермен реттелді, бұл белгілі бір құқықтық тепе-теңдіктің сақталмауын тудырды. Және егер конституциялық органдардың жеке тұлғаларына қатысты бұл неғұрлым ақталған болып көрінсе, ал басқа лауазымды тұлғаларға қатысты бірқатар белгісіздік туындатты. Осылайша, мемлекеттік қызметті ұйымдастыруға байланысты қатынастарды реттеуде көрсетілген актінің құқықтық әрекет ету аясы тарыла берді.

Сонымен қатар, мемлекеттік қызмет туралы Жарлықтың кейбір нормалары, баптары мүлдем жұмыс істемеді. Мысалы, жоғары тұрған әкімнің қызметтен кетуі автоматты түрде төмен тұрған әкімдердің де қызметтен кетуін білдірді. Ал облыстық атқарушы органның басшысының жиі ауысуының қазақстандық тәжірибесі тиісті жергілікті мемлекеттік басқару барысына кері әсерін тигізбеуі мүмкін емес еді. Мәселен, мемлекеттік қызметшілердің заңнама туралы пікірлерін білу

мақсатында жүргізілген сауалнама «мемлекеттік қызметшілердің өз қызметтерінде негізгі мәселелердің бірі деп өз мансаптарының анықталмағандығын, әсіресе, басшылық ауысқан кезде қызметкерлердің айтарлықтай бөлігінің жаңа тағайындалғандармен ауысатындығын санайтындығын» көрсетті.

Зейнетақымен қамсыздандыру туралы жаңа заңның қабылдануы да Мемлекеттік қызмет туралы Жарлықтың көптеген баптарын өзгерту үшін маңызды негіз болып табылды, себебі оның көптеген нормалары зейнетақы туралы заңға қарама-қайшы болды. Еңбек туралы жаңа заңды қабылдаумен байланысты да өзгерістер мен толықтырулар енгізу қажет болды.

Мемлекеттік қызметшілерді кадрлық резервпен қамтамасыз ету мәселесіне келетін болсақ, ол да өз дамуын тапқан жоқ, өйткені оның қалыптасуының құқықтық негіздері соңына дейін анықталмаған болды.

Осы және өзге де себептер республикамызда мемлекеттік қызметті кезекті реформалаудың қажеттілігіне себепші болды.

Үшінші кезең – бар саяси және құқықтық шынайылыққа сәйкес келуге тиіс мемлекеттік қызмет туралы жаңа заңды қабылдаумен белгілі болған мемлекеттік қызмет аясындағы қатынастарды құқықтық реттеудің үдерісі болып табылады. Менің ойымша, үшінші кезеңнің басты ерекшелігі болып – мемлекеттік қызмет туралы жаңа Заңның қабылдануымен бір уақытта республикамызда мемлекеттік қызметтің нәтижелілігін арттыру мақсатында Заңның сәйкес нормаларын кедергісіз іске асыруды қамтамасыз ету үшін нормативтік актілердің бірқатар кешендерінің қабылдануының бірге жүргендігі табылады.

Олар: Республика Президентінің, Үкіметтің актілері, мемлекеттік қызмет істері жөніндегі Агенттіктің актілері. Бұлардың ішіндегі неғұрлым маңыздылары болып мыналар табылады: 18 қыркүйек 1998 жылғы №4075 «Мемлекеттік қызметшілерді даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыруды жетілдіру жөнінде одан әрі жүргізілетін шаралар туралы», 3 желтоқсан 1999 жылғы №280 «Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттігінің мәселелері», 29 желтоқсан 1999 жылғы №317 «Мемлекеттік саяси қызметшілер лауазымдарының тізілімі мен мемлекеттік саяси қызметшілерге тәртіптік жаза қолдану ережесін бекіту туралы», 21 қаңтар 2000 жылғы №327 «Мемлекеттік әкімшілік қызметшілерді аттестациядан өткізу ережелерін бекіту туралы», 10 наурыз 2000 жылғы №357 «Мемлекеттік қызмет өткеру тәртібі туралы ережені бекіту туралы», 13 сәуір 2000 жылғы №372 «Қазақстан Республикасының мемлекеттік саяси қызметшілері антының мәтінін және Қазақстан Республикасы мемлекеттік саяси қызметшілерінің ант беру тәртібін бекіту туралы», 4 желтоқсан 2003 жылғы №1243 «Мемлекеттік қызметтің кадр резерві туралы», 3 мамыр 2005 жылғы №1567 «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс кодексі туралы», 31 мамыр 2005 жылғы №1583 «Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдарының кадрларын даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыруды одан әрі жетілдіру жөніндегі шаралар туралы», 30 маусым 2005 жылғы №1598 «Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің облыстардағы, Астана және Алматы қалаларындағы тәртіптік кеңестері және Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір жарлықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлықтары және т.б.

Мемлекеттік-қызметтік қатынастарды реттейтін актілердің кешеніне 3 желтоқсан 1999 жылғы №169 «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің біліктілігін арттыруды ұйымдастыру туралы» Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің өкімін, 10 наурыз 1999 жылғы №218 «Облыстардың, Астана және Алматы қалаларының тәртіптік кеңестері туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысын, 20 қаңтар 2000 жылғы №99 «Мемлекеттік қызметшілердің мүлкін сенімді басқаруға берудің тәртібі туралы ережені бекіту туралы» Үкімет қаулысын, 29 тамыз 2001 жылғы №1127 «Мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен Қазақстан Республикасы органдарының қызметкерлеріне сыйлық беру, материалдық көмек көрсету және лауазымдық жалақыларына үстемақылар белгілеу ережесін бекіту туралы» Үкімет қаулысын, сонымен қатар 24 қараша 1999 жылғы №А-202 «Бос әкімшілік мемлекеттік лауазымға орналасуға конкурс өткізудің Қағидасы» Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттігі төрағасының бұйрығын да жатқызуға болады.

Осылайша, мемлекеттік қызмет туралы негізгі Заң қызметтік қатынастарды кешенді құқықтық реттеуді қамтамасыз етуге бағытталған нормативтік және өзге де актілердің айтарлықтай кең тізімімен толықтырылды [1, 53-57 бб.].

Әрине, бұл көрсетілген актілер мемлекеттік-қызметтік қатынастардың барлық жақтарын толығымен реттейді деп айтуға болмайды. Өйткені, мемлекеттік қызметті реформалау – шет елдердің мемлекеттік қызметінің қалыптасуы мен дамуының тәжірибесі көрсеткендей, ұзақ

мерзімге созылуы мүмкін айтарлықтай күрделі үрдіс болып табылады. Сонымен қатар, қосымша нормативтік актілерді қабылдаудың қажеттілігі туындайды, мәселен, мемлекеттік қызмет істері бойынша дауларды қараудың тәртібі, мүмкін, муниципалды қызметшілердің мәртебесін анықтау мен нақтылау бойынша және т.б.

Бірақ, осы жағдайларға қарамастан, бүгінгі таңда республикамыздағы мемлекеттік қызмет мәселелері айтарлықтай өзгерістерге ұшырады. Әрине, мемлекеттік қызметтің қазақстандық моделі пайда болды десек асығыстық болар. Бірақ, мемлекеттік қызметтің біркелкі жаңа моделі жұмыс істей бастады деу әсірелеп айтқандық болмас еді, себебі, мемлекеттік қызмет туралы Жаңа заңның қабылдануымен отанымызда түбегейлі өзгерістер орын алды.

1. Правовые проблемы реформирования государственной службы суверенного Казахстана: / Коллектив авторов. – Астана: Институт законодательства Республики Казахстан, 2003. – 476 с.
2. Стариков Ю.Н. Службное право: учебник. – М.: Бек, 1996. – 348 с.
3. Административное право Российской Федерации / под ред. А.П. Алехина, Ю.М. Козлова. – М., 1995. Часть 1. – 408 с.
4. Байменов А. Государственная служба. Международный опыт. Казахстанская модель. – Астана: Фолиант, 2000. – 351 с.
5. «Мемлекеттік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі №453-І Заңы (2010 жылдың 29 желтоқсанында берілген өзгертулер мен толықтырулармен).
6. Манохин В.М. Правовое регулирование советской государственной службы // Советское государство и право. – 1998. - №1. – 60 с.

The author in this article considers concept and history of formation of institute of public service of independent Republic Kazakhstan and feature of the Kazakhstan model of public service in the course of its formation and development.

Автор в этой статье рассматривает понятие и историю становления института государственной службы в независимой Республике Казахстан и особенности Казахстанской модели государственной службы в процессе его становления и развития.